

AFTENPOSTEN:

Okkupasjonshistorien

Berggravs rolle i 1940

Av Arne Tumyr, Kristiansand

Vel er det så at hverken Paal Berg eller Eivind Berggrav i 1940 var direkte med på den skriftlige henvendelsen fra presidentskapet til kongen om å abdisere. Ikke desto mindre påberopte presidentskapet seg for sitt vedkommende etter krigen, iflg. Undersøkelseskommissjonen av 1945, de to herrers medvirkning når det gjaldt å komme til enighet med tyskerne.

På bakgrunn av at biskopen feilaktig tolket Haagkonvensjonen (professor Jon Skeie): «Forhandlingene med tyskerne i 1940») for- søkte Berggrav 15. april å stanse uorganisert motstand mot fienden i de okkuperte områder. I radio dagen etter lot han den samme opp-

fordringen gå utover eteren også til ikkeokkupert område.

Kongen og regjeringen var på flukt fra den hensynsløse voldsmakten, og mens tyskerne «brente våre gårder og drepte våre menn», talte biskopen i norsk radio den 16. april, der han bl.a. sa: «Mange har også meget godhet og ridderlighet å fortelle om tyskerne».

Den 18. april skrev den tyske avisen Völkischer Beobachter, etter biskopens radiotale 16. april, at primas i Den norske kirke, Eivind Berggrav, «oppfordret det norske folk til lojalt samarbeide med de tyske myndigheter og de tyske trop- per». Utenriksminister Halvdan Koth holdt en radiotale fra London 5. mai, der han i sterke ordelag tok avstand fra Berggrav, som i etter-

krigstiden hadde store problemer med å forklare – og forsvare – sin holdning. (Gunnar Heiene: «Eivind Berggrav» – kap. 13.)

Oslo-bispen avla den 13. juni et besøk i den svenske ambassaden i Oslo. Ambassadør J. Beck-Friis sendte umiddelbart rapport til utenriksminister Günter der det heter: «Han (biskop Berggrav) hadde for- visset seg om at regjeringen i Eng- land folkerettslig sett ikke er beret- tigt å gi noen direktiver til befolk- ningen i Norge. Biskopen hadde også fremmet sitt forslag om at administrasjonsrådet skulle avløses av et riksråd som skulle søke å opp- nå et virkelig samarbeide med tys- kerne. (Det svenske utenriksdepar- tementets redegjørelse om forhold- det til Norge i 1940-43)

På et forberedende møte i til- knytning til et forhandlingsmøte med tyskerne den 17. juni fremsatte Berggrav følgende forslag: «Stor- tingets Presidentskap telegraferer straks til Kongen og henstiller til

ham at han i forståelse av den nåværende politiske og militære situasjon, og for å sikre det norske folks uavhengighet, gir avkall for seg og sin sønn for sine forvalt- ningsmessige funksjoner». (Neri Valen, medlem av predisentskapet 1940, i avisen Varden 8.12.47). (Se også Undersøkelseskommissjonen av 1945, juniforhandlingene side 249.)

Det ble imidlertid utarbeidet et nytt forslag, som presidentskapet, ledsaget av Berggrav, la frem for Delbrügge (den tyske sjefforhand- ler) 17. juni 1940 kl. 22.30. Her sto det at Norge var villig til å slutte separat fred med Tyskland. Stor- tinget skulle sammenkalles, annule- re Elverums-fullmakten, avsette regjeringen, erklære at kongemak- ten var ute av funksjon, og at dens skjebne måtte avgjøres ved freds- slutningen. (Kilder: H.r. dommer Thomas Bonnevie: «Høyesterett og riksrådsforhandlingene» side 72, Jon Skeie: «Forhandlingene med

tyskerne 1940» – side 22 jfr. «Inn- stilling fra undersøkelseskommissjo- nen av 1945» side 320 og Eivind Berggrav: «Da kampen kom» side 204 – 205.)

Den 4. sept. 1940 uttalte Berg- grav til Langesunds Blad: «(...) ogsaa de beføielser som er tillagt kongemakten i Norges grunnlov vil kunne overtas i okkupasjonstiden av andre og med full rettsvirkning.»

Journalisten spør Berggrav: Er lover eller forordninger som efter 9. april 1940 utstedes av den norske regering bindende for folk og insti- tusjoner i de okkuperte områder? Berggrav: Nei.

Det pinlige i denne saken er at Karsten Isachsen, med godkjen- nelse av Kirke-, forsknings- og utdanningsdepartemetet, understøt- tet av bl.a. Arne Chr. Berg og John Berg, underviser skolens 9.-klas- singen på denne måten: Biskop Berggrav sto for det ideologiske og «(...) politiske lederskap under kri- gen (...)».